

IV2.2. Herstelbemiddelaar – DAGBOEKFRAGMENTEN

Deze dagboekfragmenten beperken zich tot de bemiddelingspraktijk geregeld bij de wet van 22 juni 2005¹. Concreet betekent dit dat ik bemiddel tussen meerderjarige daders en hun min- of meerderjarige slachtoffers en dit in alle fasen van de strafprocedure met als finaliteit pacificatie en herstel. Mijn professionele identiteit als bemiddelaar wordt niet enkel bepaald door bovengenoemde individuele oriëntatie maar laat zich aanvullen met een structureel luik. Deze structurele opdracht laat zich benoemen als het appelleren van de samenleving, de maatschappelijke dienstverlening en de strafrechtelijke actoren om actief bij te dragen tot een meer op herstelgerichte communicatieve en participatieve strafrechtelijke benadering van misdrijven. Hoe dit alles wordt ingevuld, schets ik aan de hand van onderstaande dagboekfragmenten.

Maandag 7 JUNI

Net voor het zomerverlof en het gerechtelijk reces staat er mij nog heel wat te doen. Vandaag zit ik samen met mevrouw Lieve Bradt, onderzoekster aan UG vakgroep Sociale Agogiek. Op vraag van de lokale stuurgroep Herstelrecht en Bemiddeling² in het gerechtelijk arrondissement waar ik werkzaam ben, zal zij de komende stuurgroepvergadering haar doctoraat “Herstelbemiddeling als sociale werkpraktijk: Een vergelijking tussen herstelbemiddeling voor minderjarigen en meerderjarigen in Vlaanderen” komen toelichten. Na deze toelichting is er ruimte voor debat voorzien. Aangezien ik de opdracht heb om dit debat te sturen, is het aangewezen om dit grondig voor te bereiden. We besluiten om te starten met een aantal stellingen die raakvlakken hebben met de bevindingen die naar voor komen uit het doctoraatsonderzoek. Zo kan de discussie ten gronde gevoerd worden. Doel van deze oefening is om de stuurgroeppartners te laten reflecteren over de huidige herstelrechtelijke praktijk en dit met het oog op bijsturing, verdere conceptualisering en verbetering.

Na het overleg met Lieve vind ik in mijn mailbox een boodschap van de collega's van het SOP³. Zij wensen een cliënte door te verwijzen naar onze dienst. De dame in kwestie werd slachtoffer

¹ Wet 22 juni 2005 tot invoering van bepalingen betreffende de bemiddeling in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van strafvordering en in het Wetboek van strafvordering, *B.S.*, 27 juli 2005

² Het parket van de Procureur des Konings te Oudenaarde, de Orde der advocaten, het Justitiehuis, het Centrum Algemeen Welzijnswerk, de Politie en de Suggnomè Forum voor herstelrecht en bemiddeling zijn in de ruime zin betrokken bij de strafrechtsbedeling door hun rol in het onderzoeks- en vervolgingsbeleid, of bij de maatschappelijke bijstand aan daders of slachtoffers en hun omgeving. Zij willen in het gerechtelijk arrondissement een meer op herstel gerichte strafrechtsbedeling tot stand brengen. Daartoe werd een protocol afgesloten dat gestalte geeft aan hun samenwerking in deze en nemen zij initiatieven om de daders en de slachtoffers, die betrokken zijn bij een misdrijf, tot pacificatie en herstel in de brede zin te brengen. Dit samenwerkingsverband draagt de naam Arrondissementale Stuurgroep Herstelrecht en Bemiddeling. Deze stuurgroep komt vier maal per jaar samen.

³SOP: Slachtoffer Onthaal Parket

van een zeer gewelddadige overval en wil de bemiddeling aangrijpen om de vele vragen die haar bezig houden rechtstreeks te stellen aan de daders. Omdat deze dame graag wat meer uitleg krijgt over de bemiddeling vragen ze mij haar op te bellen. Zo kan ik het aanbod toelichten en bekijken met deze mevrouw of bemiddeling van betekenis kan zijn voor haar.

Na de middag werk ik aan de registratie van de opgestarte en afgesloten dossiers van het voorbije trimester. Begin volgende maand moeten alle cijfers voor het activiteitenverslag⁴ voor de FOD Justitie worden doorgegeven aan het centraal secretariaat van VZW, mijn werkgever. Hiernaast moet ook een kwalitatief verslag van de voorbije maanden worden opgemaakt. Deze verslagen vormen de basis voor de verdere subsidiëring van onze VZW. De te halen norm is 50⁵ bemiddelingsdossiers per voltijdse werknemer. Wat vrij hoog is gelet op het vele structurele werk en het prebemiddelingswerk⁶ dat door de bemiddelingsdiensten wordt uitgevoerd, werk dat jammer genoeg minder in rekening wordt gebracht voor de subsidiëringnorm. Nog even mijn huisbezoeken en gesprekken inplannen voor morgen en overmorgen en de eerste werkdag van de week zit erop.

Donderdag 10 JUNI

De voorbije twee dagen heb ik heel wat werkverplaatsingen gedaan. Ik ben dan ook tevreden dat ik vandaag een halve dag op bureau ben. Dit geeft me de ruimte om mijn telefonische oproepen te beantwoorden. In de namiddag heb ik een werkvergadering in het Justitiehuis rond de opstart van het project Herstelfonds in de strafinrichting⁷. Als bemiddelaar ben ik trekkende figuur binnen de lokale werkgroep Herstelfonds, wat inhoudt dat ik verantwoordelijk ben voor het uitschrijven van een stappenplan voor de te doorlopen procedure en het uitwerken van een draaiboek. Bovendien sta ik in voor de sensibilisatie en wordt er van mij verwacht dat ik op het officiële startmoment volgende week een uiteenzetting geef over hoe het één en ander concreet in zijn werk zal gaan.

⁴Activiteitenverslag FOD Justitie zoals bepaald door Koninklijk Besluit van 26 januari 2006 tot wijziging van het koninklijk Besluit van 17 december 2003 betreffende de subsidiëring van instellingen die voorzien in een gespecialiseerde begeleiding voor burgers die betrokken zijn in een gerechtelijke procedure; B.S. 01.02.2006.

⁵Bemiddelingsdossiers: Alle bemiddelingsdossiers die werden opgenomen en waarin een pre-bemiddelingstraject werd doorlopen met beide partijen. Zowel de opgestarte dossiers als de niet-opgestarte dossiers waarin dit pre-bemiddelingstraject werd doorlopen, worden hier gekwantificeerd.

⁶Pre-bemiddelingstraject: Individueel traject dat met slachtoffer en dader uit een zelfde straf dossier wordt doorlopen alvorens dat effectief bemiddeld wordt. Doel van dit pre-bemiddelingstraject is een mandaat krijgen van beide partijen om een bemiddeling op te starten.

⁷Het Herstelfonds ontstaan in de schoot van Suggnomè en nu verder geconceptualiseerd en verankerd op aansturen van de Minister van Justitie, de Vlaamse Gemeenschap, de Centra Algemeen Welzijnswerk, de vzw Suggnomè en de Vlaamse Provincies biedt insolvabele gedetineerden de kans om tijdens hun detentie vrijwillig te gaan werken voor hun slachtoffer. Zij kunnen op die manier 6,80 euro per uur verdienen en dit met een totaliteit van 1250 euro per slachtoffer. Op deze manier kunnen insolvabele gedetineerden effectief een herstellend gebaar stellen naar hun slachtoffer toe.

Ondertussen komt er een nieuwe aanvraag toe op onze dienst. Ik zal verder in deze dagboekfragmenten een kort relaas geven van dit dossier maar wil starten met de beschrijving van de feiten:

Tijdens een studentendoop overvalt Kevin, 23 jaar en werkzoekend, de 19-jarige student Charles. Onder bedreiging van een neppistool ontfutselt Kevin de portefeuille van het slachtoffer en slaat daarna op de vlucht. Diezelfde nacht wordt hij ingerekend door de politie en in voorhechtenis geplaatst. Het slachtoffer liep geen verwondingen op, maar is erg aangedaan door het gebeuren.⁸

De bemiddelingsaanvragen komen op verschillende wijzen op onze dienst terecht komen. Zo staat in de wet op de slachtoffer-daderbemiddeling⁹ dat elkeen met een direct belang in het kader van een gerechtelijke procedure een verzoek tot bemiddeling kan indienen bij een erkende bemiddelingsdienst. Het onderzoek in het dossier van Kevin en Charles loopt nog op het moment van de aanvraag, maar de vraag om een communicatie op gang te brengen tussen partijen zou net zo goed kunnen gesteld worden in een latere fase van de strafrechtsprocedure.

De wijze waarop dossiers bij onze diensten terechtkomen, is erg afhankelijk van de lokale samenwerkingafspraken. In sommige arrondissementen informeren de gerechtelijke instanties op regelmatige basis partijen. In andere arrondissementen komen de aanvragen meer na verwijzing door de hulpverlening of de advocaten. Ook hier heb ik een belangrijke opdracht: in elk gerechtelijk arrondissement is er een lokale stuurgroep ‘herstelrecht en bemiddeling’ actief. Dit is dé plaats om op lokaal niveau het gesprek over bemiddeling en herstelgericht werken met de verschillende actoren op het veld van welzijn en justitie aan te gaan. Daar waar we zeker bij opstart van de bemiddelingsdiensten veel aandacht hebben besteed aan de samenwerkingsafspraken in het kader van bemiddeling, hopen we dat gaandeweg de focus kan verruimen, tot een samen nadenken over de mogelijkheden in het uittekenen van een meer herstelrechtelijk beleid.

De casus van Kevin en Charles is ons doorverwezen door de onderzoeksrechter zelf. Wanneer een strafdossier nog niet is gevonnist, wordt de aanvraag steeds voorgelegd aan de verbindingsmagistraat¹⁰ die toetst op de criteria voor bemiddeling (bekennende dader en gekend slachtoffer). In voorkomend geval dient ook de onderzoeksrechter na te gaan of het aanbod van bemiddeling interfereert met het lopende gerechtelijk onderzoek. De feiten in dit dossier werden gekwalificeerd als diefstal met geweld.

⁸ Deze casus is gebaseerd op praktijkervaring, enige gelijkenis met een werkelijke situatie berust louter op toeval. Alle eigennamen zijn fictief.

⁹ Wet 22 juni 2005 tot invoering van bepalingen betreffende de bemiddeling in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van strafvordering en in het Wetboek van strafvordering, B.S., 27 juli 2005

¹⁰ Verbindingsmagistraat: Deze persoon is de aanspreekfiguur voor de bemiddelaars bij het parket van de Procureur des Konings. In praktijk wordt deze taak ingevuld door een substituut, een eerste substituut of de procureur des Konings in persoon.

Onze dienst krijgt een kopie van de infobrieven die het parket verzond naar Kevin en naar Charles. Deze brief stelt hen op de hoogte van de mogelijkheid om beroep te doen op de bemiddelingsdienst, zonder dat dit de gerechtelijke procedure vervangt. Daarop schrijf ik beide partijen vandaag zelf aan met de vraag ons te contacteren bij interesse. Door de mensen zelf contact te laten opnemen, tracht onze dienst de vrijwilligheid zoveel mogelijk te garanderen.

Vrijdag 11 JUNI

Vandaag geef ik een infosessie voor de vrijwilligers van Slachtofferhulp. Ik wil zoveel mogelijk interactie tijdens deze infosessie met mijn publiek. Daarom besluit ik te vertrekken van een getuigenis. Het is een getuigenis van een dader en slachtoffer die in het verleden bemiddeld hebben en die hierover op RADIO 2 verslag hebben uitgebracht. Een beter vertrekpunt kan je je niet wensen. Hierna komt dan kort een formeel gedeelte over het wettelijk kader, de mogelijkheden die bemiddeling biedt voor partijen en de te volgen procedure. Ik eindig mijn uitleg met ruimte voor vragen. Misverstanden die ik vandaag zeker uit de weg wil ruimen zijn de volgende:

- bemiddelen is vergeven, vergeten en verzoenen;
- bemiddelen is per definitie samen rond de tafel zitten;
- en finaliteit van de bemiddeling is de regeling van schadevergoeding.

Maandag 14 JUNI

Ik krijg telefoon van Charles. Na een eerste toelichting laat hij verstaan dat bemiddeling niet direct aan hem besteed is. Hij kent Kevin vaag. Ze hebben ook een aantal gemeenschappelijke kennissen. Het laatste wat hij wil, is een confrontatie met de dader aangaan. Wel is hij van plan om zich burgerlijke partij te stellen op de zitting om zijn schade op te eisen. In het kader van een bemiddeling kunnen we ons ook buigen over de materiële kant van de zaak. Dus spreken we bij het beëindigen van het telefoongesprek af dat Charles toch het bemiddelingsaanbod voorlegt aan zijn raadsman.

In de namiddag neem ik deel aan de werkgroep “Bemiddeling in de fase van de strafuitvoering”¹¹. Ik ben namelijk aanspreekpunt voor mijn regioteam, het Blod¹². Als inhoudelijk

¹¹ Werkgroep BSU: Onze vzw blijft het belangrijk vinden om bij externe partners de werking af te toetsen en dit over diverse thema's. Deze toets en reflectie gebeurt ook over het thema 'bemiddeling in de fase van de strafuitvoering'. Er werd binnen de organisatie gekozen om bottom-up te werken en in de eerste plaats het woord te geven aan de lokale bemiddelingspraktijk. Een bemiddelingspraktijk die voorwerp uitmaakt van de lokale Stuurgroep werking van elk gerechtelijk arrondissement. De bemiddelingsdiensten zijn momenteel zo georganiseerd dat zij ingedeeld zijn in drie verschillende regio's: regio West bestaande uit de bemiddelingsdiensten van Ieper, Veurne, Brugge, Kortrijk, Gent; regio Blod bestaande uit Brussel, Leuven, Oudenaarde en Dendermonde en regio Irola bestaande uit Mechelen, Antwerpen, Tongeren, Hasselt en

thema staat de bemiddeling in het licht van de Strafvueroeringsrechtbank op de agenda. De voorbije vergadering kwam een assessor bij de strafvuitvoeringsrechtbank te Antwerpen, de heer Raf Gerrits, een toelichting geven over de werking van de strafvuitvoeringsrechtbank. Na deze uiteenzetting werd een aantal knelpunten¹³ opgelijst. Hiermee gaan we vandaag aan de slag.

Dinsdag 15 JUNI

Kevin reageert op mijn brief en wil onmiddellijk een afspraak. Aangezien ik van Charles nog geen akkoord heb gekregen over het opstarten van bemiddeling, stel ik voor dit gesprek pas te plannen op het moment dat Charles mij verder bericht laat. Ik ben op weg naar het IBO.¹⁴ Dit betekent een halve dag vergaderen. Vandaag wordt een aanzet gegeven voor de opmaak van het nieuwe beleidsplan voor onze organisatie voor de periode 2011-2015.

Woensdag 16 JUNI

De eerste lesdag van een driedaagse vorming met als titel 'Migratie- en interculturele mechanismen bij bemiddelen met allochtone daders en slachtoffers: visie en methodiek' gaat vandaag van start. Ik heb hier erg naar uitgekeken, want in mijn dagdagelijkse werking kom ik vaak in aanraking met allochtone gezinnen. De vorming voorziet een theoretisch gedeelte waarbij onder andere aandacht zal worden besteed aan migratie- en interculturele mechanismen, logica van de verschillen tussen groepsgericht en individugericht mens- en wereldbeeld. Tijdens het praktijkgedeelte is er ruimte voor casusbespreking. Het beloven drie boeiende dagen te worden.

Turnhout. Binnen deze regio's is een aanspreekfiguur aangesteld die ervoor zorgt dat de praktijk van de bemiddeling fase strafvuitvoering bespreekbaar wordt gesteld op elk regioteam, knelpunten en aandachtspunten verzameld worden en dat deze thema's zowel ter sprake worden gebracht op de lokale stuurgroepen als op het niveau van de organisatie. Uiteraard is het de bedoeling om deze interne bevindingen te toetsen aan externe vertegenwoordigers uit het werkveld, middels de werkgroep BSU. De werkgroep BSU fungeert als een denktank, als een samen nadenken vanuit verschillende sectoren en rationaliteiten over inhoudelijke thema's met betrekking tot 'de bemiddeling in de fase van de strafvuitvoering'. Ook vanuit de externe leden kunnen thema's, agendapunten worden aangebracht.

¹² Blod: Bemiddelingsdiensten Brussel, Leuven, Oudenaarde en Dendermonde.

¹³ bv. de verhouding van het reclasseringsplan ten aanzien van de bemiddelingsovereenkomst, de voeging van de bemiddelingsovereenkomst aan het dossier, het aantal overeenkomsten dat op zitting wordt voorgelegd, ¶

¹⁴ IBO: Inhoudelijk Beleids Overleg binnen VZW Suggnomè. Hier zitten coördinator, stafmedewerkers, secretariaatsmedewerkers en regioverantwoordelijken IBO samen om het beleid van de organisatie mee aan te sturen. Zij bereiden adviezen voor waarmee de coördinator en de Raad van Bestuur van de organisatie mee aan de slag gaan.

Donderdag 17 JUNI

Ik ben op weg naar het parket van de Procureur des Konings. Ik heb afspraken met de onderzoeksrechters en de substituten om nieuwe aanmeldingen te bespreken. Deze afspraken probeer ik op regelmatige basis vast te leggen zodat het contact tussen de dienst en de gerechtelijke instanties behouden blijft en intensifieert. Na mijn besprekingen voorzie ik tijd om enkele gerechtelijke dossiers in te lezen (op vraag van de betrokken partijen) die naar onze dienst werden doorverwezen. Zo moet ik op zoek naar een aantal schadebestekken en in één specifiek dossier wordt van mij verwacht dat ik het proces-verbaal van het videoverhoor van het minderjarige slachtoffer doorneem. Het is een bijzonder delicaat dossier.

Verder verloop van de bemiddeling tussen Charles en Kevin

Een kleine week later belt Charles mij terug op. Op aansturen van zijn advocaat, wenst hij toch in te gaan op het bemiddelingsaanbod. Diezelfde week ga ik bij Charles langs om onze werkwijze verder toe te lichten. Ik beklemtoon dat geen informatie zal worden overgebracht zonder zijn toestemming en dat hij ook steeds kan beslissen om de bemiddeling stop te zetten. Charles opteert voor een indirecte bemiddeling. Zoals gezegd ziet hij contact met de dader niet zitten. Ik vraag hierop door, waarop hij antwoordt dat dit uit angst is voor Kevin. Voor Charles wordt de agenda van de bemiddeling bepaald door het materiële aspect van de zaak. Hij heeft zijn raadsman de opdracht gegeven om een schadebestek op te maken. Dit kan dienen als basis voor de gesprekken. Na het eerste gesprek met Charles contacteer ik Kevin voor een afspraak. Kevin geeft de voorkeur aan een gesprek op onze dienst. Het is vooral belangrijk dat mensen rustig hun verhaal kunnen doen. Tijdens het gesprek met Kevin wordt ook hier het mandaat tot bemiddelen bevestigd en de werkwijze toegelicht. Hij luistert naar de boodschappen en de verwachtingen van Charles. Zelf wil Kevin via de bemiddeling zijn excuses aanbieden en Charles geruststellen. Hij wil Charles verzekeren dat het gebeuren zich niet meer zal herhalen. Aangezien zij in hetzelfde dorp wonen en de mogelijkheid bestaat dat ze elkaar nog zouden tegenkomen, is dit voor Kevin een belangrijke boodschap!

Een pendelcommunicatie wordt opgestart. De partijen bereik via de bemiddeling een vergelijk over de schade, hierin bijgestaan door hun advocaat. Daarnaast breng ik de boodschappen van Kevin over aan Charles. Deze betekenen een hele geruststelling voor Charles. Ik probeer hem daarnaast de meerwaarde van een rechtstreekse ontmoeting te laten zien. Voor hem zou dit een gelegenheid kunnen zijn om zijn emoties rond het gebeuren te uiten, om zelf de boodschappen van Kevin in te schatten, om samen afspraken te maken of een regeling uit te dokteren rond de afbetaling.... Hij blijft echter bij zijn standpunt: hij wil Kevin niet ontmoeten. Soms blijft de weerstand voor een gezamenlijk gesprek bestaan omdat dit emotioneel te zwaar valt. Soms vreest men ook zich te laten overdonderen door de

andere partij. Ik heb in dat geval als bemiddelaar een belangrijke plicht het evenwicht tussen de partijen te bewaken. Uiteraard respecteer ik de keuze van Charles.

Er volgen nog een drietal gesprekken met beide betrokkenen. Op basis van deze gesprekken kan een schriftelijk ontwerp van een bemiddelingsovereenkomst worden opgesteld. Hierin wordt een volledige regeling van de schadevergoeding uitgewerkt en worden excuses overgemaakt. Ik bespreek ook met beide partijen de clausules rond het niet naleven van de overeenkomst. Na goedkeuring van het ontwerp, dat bij de advocaten wordt getoetst, kan ik overgaan tot het opstellen van een definitieve overeenkomst in het nodige aantal exemplaren. Zodra ondertekend door Charles en Kevin, bezorg ik een kopie aan het Parket. Het bewijs van betaling zal Kevin aan de rechter voorleggen op de zitting. Ondertussen zijn twee maanden verstreken. Belangrijk hierbij om te vermelden is dat in dossiers waar partijen vooral de emotionele gevolgen van het gebeuren in communicatie willen brengen, het bemiddelingsproces vaak over een veel langere periode loopt. We respecteren daarbij het tempo van de partijen.

Na het afsluiten van de bemiddelingsovereenkomst ga ik een laatste keer langs bij Charles. Op verzoek van Kevin bespreek ik nogmaals de mogelijkheid tot een direct gesprek. Na alle pro's en contra's te hebben bekeken, blijkt Charles het voorstel toch genegen. Zijn advocaat heeft hem over de streep getrokken. Deze is van oordeel dat een ontmoeting zinvol kan zijn voor Charles. Charles worstelt nog steeds met een aantal vragen: Waarom? Waarom ik? Was het omwille van mijn afkomst? Daarnaast wil Charles de ontmoeting aangrijpen om te tonen dat hij geen schrik heeft van Kevin. Hij wil terug macht verwerven over de situatie. Belangrijk voor hem is eveneens dat hij zich bij deze directe ontmoeting kan laten ondersteunen door enkele vertrouwenspersonen. Voor Charles zijn dit zijn vader en zijn raadsman.

Ditmaal kan ik Kevin opbellen met het nieuws dat Charles zijn voorstel aanvaardt. Kevin stelt voor om de ontmoeting te laten plaats vinden nadat de zaak gevonnist is. Dit biedt het comfort dat alle aandacht naar het gesprek kan gaan en dat Kevin zich geen zorgen hoeft te maken over de gerechtelijke uitspraak.

De voorbereiding van het gezamenlijk gesprek vangt aan kort na de zitting. Ook voor Kevin wordt naar een steunfiguur gezocht. Plaats en tijdstip worden vastgelegd. De agenda wordt overlopen. Op het eerste zicht kleine, maar belangrijke details, zoals de wijze van begroeting en de tafelopstelling, worden in de aandacht gebracht. Bij de ontmoeting geef ik eerst een korte inleiding waarin het gesprek wordt gekaderd. Ik herinner hen aan de vertrouwelijkheid en de vrijwilligheid. Als bemiddelaar zal ik enkel tussenkomen in het belang van het evenwicht van het gesprek. Kevin biedt Charles in persoon zijn excuses aan. Hij probeert in de mate van het mogelijke een antwoord te formuleren op de waaromvraag van Charles. Bij afronding willen ze dat niets van dit gesprek op papier wordt gezet. Dit gesprek is iets tussen hen beiden.

In deze casus werden alle fasen van een bemiddelingsproces doorlopen. Niet alle bemiddelingsprocessen worden gekenmerkt door een mooi begin- en eindpunt. Het zijn de partijen die bepalen of, en hoe de bemiddeling verloopt en hoever zij daarbij willen gaan. Zij bepalen in welke mate pacificatie kan worden bereikt en wat herstel voor hen betekent. Ik stel daarbij vast dat het proces dat partijen afleggen, los van het eindresultaat, hen nooit onverschillig laat.

Dominique Bataillie en Evelyn Goeman herstelbemiddelaars VZW Suggnomè